

Rädda Barnens remissvar – Utkast till lagrådsremiss: För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga (dnr S2025/02039)

Inledning

Rädda Barnen har beretts möjlighet att svara på remiss angående Utkast till lagrådsremiss: För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga (dnr S2025/02039). Rädda Barnen svarar på remissen utifrån ett barnrättsperspektiv med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som grund. Till stöd i tolkningen av barnkonventionen använder sig Rädda Barnen främst av uttalanden från FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté).

Inledningsvis vill Rädda Barnen beklaga den anmärkningsvärt korta tid som lämnats för att besvara remissen. I synnerhet i relation till flertalet andra utredningar som också haft korta remisstider så bedömer Rädda Barnen att de korta remisstiderna riskerar att allvarligt påverka möjligheten för remissinstanser att göra gedigna analyser av förslag och ge synpunkter utifrån respektive aktörs expertis. Rädda Barnen anser att detta undergräver beredningskravet i grundlagen, något som flera instanser har lyft vid tidigare remissförfaranden med korta svarstider.

Sammanfattning

Sammantaget så välkomnar Rädda Barnen flera av utredningens förslag. Rädda Barnen välkomnar en ökad tydlighet och struktur i den nya lagstiftningen samt ett stärkt barnrättsperspektiv. Rädda Barnen välkomnar även ansatsen att få till en reglering som innebär att barnets bästa blir ett rekvisit för upphörande av lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Däremot gör Rädda Barnen bedömningen att flera av förslagen inte är helt färdiganalyserade. Flera av förslagen upplevs inte tillräckligt utredda och beredda på ett sätt att de kan ge den eftersökta effekten i praktiken. Särskilt förslagen om en ny grund för vård utifrån anknytning till familjehem saknar flera delar i sin analys och lämnar flera frågetecken kring tillämpning. Rädda Barnen delar bedömningen att dessa förändringar behövs, och att de kan ge ett stärkt barnrättsperspektiv i LVU, men för att så kan ske behöver ytterligare delar till, och ytterligare analyser göras.

Dessutom har Rädda Barnen i flera år sett hur ambitionen om ett stärkt barnrättsperspektiv, samt viss förändring i lagstiftning som rör barn i samhällets vård inte räcker. LVU och placering utanför hemmet är några av de största och mest ingripande myndighetsbesluten för barn i Sverige, och rör dessutom många av de barn som lever i störst utsatthet och otrygghet och med störst vårdbehov. Ändå innebär en placering ofta otrygghet, bristfällig vård, flera flyttar, omplaceringar och osäkerhet för dessa barn. Det är inte bara förutsättningar i lagstiftningen som behöver ändras för att förändra detta faktum. Mer behöver göras för att ge

socialtjänsten och samhällsvården rätt förutsättningar att erbjuda en god samhällsvård, som bygger på individuella vårdbehov, trygghet, förutsägbarhet och som respekterar barns rättigheter.

Det är ett svek för alla barn som har en så ogynnsam hemsituation att de tvingas flytta från sitt hem. Det blir ett dubbelt svek om samhället då inte kan erbjuda en bättre situation för dessa barn.

5. En ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Rädda Barnen tillstyrker förslaget om en ny lag för omhändertagande för vård av unga. Rädda Barnen välkomnar även ambitionen om att den nya lagen ska ha ett stärkt barnrättsligt perspektiv och tydliggörandet att det fortsatt ska vara en skyddslagstiftning för barn.

Utkastet föreslår även att bestämmelserna om de särskilda befogenheterna på de särskilda ungdomshemmen ska placeras i en särskild lag, och att nuvarande Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) således delas in i två lagar.

Rädda Barnen avstyrker förslaget. Rädda Barnen delar ambitionen att renodla och skapa en bättre struktur och överblick i regleringarna. Däremot så har Rädda Barnen, ihop med flera andra aktörer i många år konstaterat allvarliga brister i SiS tillämpning av de särskilda befogenheterna samt att många barn farit illa i tillämpningen. Rädda Barnen delar därför inte bedömningen att lyfta ur denna reglering i en ny lagstiftning, utan hade snarare önskat en revidering av de befogenheter som finns. Rädda Barnen ser också risker med att lyfta ut just regleringen kring de särskilda befogenheterna från övriga LVU-lagstiftningen. Även om den föreslagna lagstiftningen kring särskilda befogenheter innehåller avsnitt om barns rättigheter så kopplas den bort från övriga förarbeten och regleringar kring LVU som rör grundläggande principer för tvångsvård, LVU som skyddslagstiftning och andra viktiga utgångspunkter.

6 Barns och ungas rättigheter

Rädda Barnen välkomnar ett ökat fokus på barns rättigheter och det stärkta barnrättsliga perspektivet som föreslås i den nya lagstiftningen och tillstyrker därmed att det införs ett särskilt kapitel om barns rättigheter i den föreslagna lagen.

För att detta ska få det genomslag som regeringen strävar efter, krävs dock att propositionen är så tydlig som möjligt för att stötta rättstillämparen när den ska tolka och tillämpa barnrättsperspektivet i praktiken. Just i en så komplex och ingripande fråga som tvångsvård för barn bedöms det som särskilt viktigt med en tydlighet i tolkningen av barnrättsperspektivet.

6.2 Barnets eller den unges bästa ska vara avgörande vid beslut

Rädda Barnen tillstyrker att en bestämmelse om att barnets bästa ska vara avgörande vid alla beslut enligt lagen förs in, och tillstyrker också hur den har formulerats i lagtexten. Rädda Barnen anser dock att den barnrättsliga analysen av varför barnets bästa ska vara avgörande har vissa brister i utkastet till lagrådsremiss. Framför allt saknas helt en hänvisning till artikel 9 i barnkonventionen, där det tydligt framgår att barn inte får skiljas från sina föräldrar om det inte är för barnets bästa. Detta innebär, precis som i svensk lagstiftning, att barnets bästa

måste vara avgörande. Således går artikel 9 längre i förhållande till vilken vikt som ska läggas vid barnets bästa vid beslut än artikel 3.

I Barnkonventionsutredningen kopplas omhändertagande och att barnets bästa ska vara avgörande till artikel 9.¹ Rädda Barnen anser att barnrättsperspektivet skulle komma fram än tydligare i förarbetena om en referens till artikel 9 även görs i kommande proposition. Detta blir särskilt viktigt då ett av syftena med den reform som föreslås i detta utkast är just att stärka barnrättsperspektivet.

Rädda Barnen anser också att kommande lagrådsremiss och proposition behöver förtydligas vad gäller hur barnets bästa används som ett tillvägagångssätt inom den nya LVU-lagstiftningen, och vad som ska ingå i en barnets bästa-bedömning. Ett flertal utredningar, inte minst Barnrättighetsutredningen och Barnkonventionsutredningen, har visat på stora brister i hur barnets bästa används som ett tillvägagångssätt av rättstillämpare inom olika områden.² I propositionen till inkorporeringen av barnkonventionen framgår det att för att stötta rättstillämparen i tolkning av barnkonventionen, bör lagstiftaren i det fortsatta arbetet ha ett särskilt fokus på barnets bästa som ett tillvägagångssätt och att detta framgår klart av förarbetena. Hur barnets bästa ska bedömas och tolkas ska vara tydligt i linje med de tolkningar av mänskliga rättigheter som är förankrade i folkrätten. Propositionen understryker särskilt vikten att koppla barnets bästa till barnets rätt att få föra fram sin åsikt och få den beaktad.³ I propositionen framgår vidare att även om de allmänna kommentarerna från FN:s barnrättskommitté inte är rättsligt bindande för Sverige att följa, har de fått en stark ställning som tolkningsverktyg av såväl internationella som nationella domstolar, och kan därför tjäna som viktig vägledning vid tolkning av barnkonventionen.

Utifrån detta anser Rädda Barnen att propositionen till kommande ny LVU ska innehålla en tydlig vägledning för hur en bedömning gällande barnets bästa ska genomföras, där en tydlig koppling görs till det tillvägagångssätt som framgår i FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som anses vara barnets bästa. Propositionen ska tydligt visa på vikten av att ta in och beakta barnets åsikter i en sådan bedömning. För det fall som barnet väljer att inte dela med sig av sina åsikter, eller inte kan göra det, ska socialnämnden försöka utröna barnets inställning på annat sätt, tex genom att ta in kunskaper om barnets beteende, reaktioner och inom ramen för den utredning som föranleder ansökan om vård enligt LVU. Detta sätt kan ersätta den tidigare skrivningen i LVU om att socialtjänsten ska försöka utröna barnets inställning då barnet inte aktivt delger sin åsikt under utredningen, som i detta utkast föreslås tas bort i kapitel 6.3.

6.4 Barnets eller den unges rätt till information

Rädda Barnen tillstyrker förslaget om barns rätt till kontinuerlig och anpassad information samt att man ska ha försäkrat sig om att barn förstått. Det är en viktig reglering och även en anpassning till bestämmelserna i nya Socialtjänstlagen (SoL).

¹ SOU 2020:63 Barnkonventionen och svensk rätt. Sid 431 ff.

² Se SOU 2016:19 Barnkonventionen blir svensk lag och SOU 2020:63 Barnkonventionen och svensk rätt

³ Prop. 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter. Sid 94.

Det föreslås även ökade krav på att ge barn information om beslut och hur beslut överklagas. Rädda Barnen tillstyrker detta förslag men önskar även ett förtydligande om att barn även har rätt till information om beslut, där beslut delges och förklaras och motiveras för barnet. Rädda Barnen har ofta erfårit hur barn i samhällets vård blivit föremål för beslut som de inte fått förklarade för sig, som exempelvis omplaceringar, umgängesbegränsningar eller upphörande av vård. KommunikERING av beslut bedöms såldes som en särskilt viktig del i regleringen gällande kontinuerliga och anpassade information till barn.

6.5 Barns och ungas processbehörighet i mål och ärenden enligt den nya lagen

I utkastet föreslås även utökade möjligheter för barn att höras i domstol. Det föreslås att inte bara barn över 15 år utan även barn under 15 år ska höras i domstol, om barnet vill det och det kan antas att barnet inte tar skada av att höras. Rädda Barnen tillstyrker förslaget men vill understryka att det krävs goda förutsättningar för att kunna höra yngre barn i domstol. Det krävs barnvänliga processer, domare och nämndemän med rätt utbildning och kompetens samt även välfungerande bedömningsinstrument för socialnämnden att besluta kring när ett barn kan riskera att ta skada av att höras. En grundprincip för detta, som kan behöva föras in i förarbetena, är att barn ska skyddas i processen, inte skyddas från processen.

7. Förutsättningar för omhändertagande för vård

7.1 De generella förutsättningarna för omhändertagande för vård

I utkastet föreslås flera ändringar i grunderna för omhändertagande för vård enligt LVU. Det föreslås att "behövlig vård" ersätts med "nödvändig vård", och förtydligas att med nödvändig vård innebär att det finns ett behov av vården och att vårdbehovet inte kan tillgodoses på något mindre ingripande sätt. Rädda Barnen tillstyrker förslaget och välkomnar förtydligandet.

Detta blir särskilt angeläget då SOU 2025:38 redogör för hur det idag finns en oklarhet och en otydlighet hos domstolar som handlägger LVU-mål kring begreppet behövlig vård, och hur behovet av LVU-vård ska bedömas i relation till annan vård, för att därmed utröna om beslutet om tvångsvård är proportionerligt.

7.2 Förutsättningarna för omhändertagande för vård på grund av förhållanden i hemmet och eget beteende

7.2.1 Förhållanden i hemmet

Otillbörligt utnyttjande ersätts av utnyttjande och exploatering sexuellt

I utkastet föreslås flera förändringar i rekvisiten för vård utifrån brister i hemmiljön. Det föreslås att "otillbörligt utnyttjande" ersätts av "utnyttjande och exploatering sexuellt". Rädda Barnen tillstyrker förslaget och anser att den nya formuleringen är tydligare kring vad rekvisitet innebär.

Rekvisitet "fysisk och psykisk misshandel"

Det föreslås även att rekvisitet om fysisk och psykisk misshandel förs över till nya lagen. Rädda Barnen tillstyrker delvis förslaget men hade önskat definitionen "våld" i stället för "misshandel", detta för att särskilja rekvisitet för tvångsvård mot misshandel enligt

brottsbalkens definition.

Det finns skillnader, särskilt i beviskrav, på misshandel i brottsbalkens mening och i vad som ligger till grund för vård enligt LVU. Det hade därför varit önskvärt att i stället använda begreppet våld, som tydligare kan föra fram fokus på utsattheten för barnet och risken våldet innebär, snarare än en eventuell straffbar handling. Det är exempelvis vanligt att samma uppgifter om våld inte är tillräckligt för straffrättsliga påföljder, men att uppgifterna däremot kan ligga till grund för vård enligt LVU. Att skilja begreppen åt i brottsbalken och LVU kan även hjälpa såväl barn som föräldrar att lättare förstå skeenden där en domstol fattar beslut om tvångsvård på grund av en händelse som en annan domstol frikänner den misstänkte förövaren från.

Rekvisit för omhändertagande på grund av brister i omsorgen

Utkastet föreslår även att ändra i rekvisiten för omhändertagande på grund av brister i omsorgen. Rekvisitetet föreslås kompletteras med "Brister i omsorgen om barnets grundläggande behov". Detta för att koppla rekvisitetet med regleringen i föräldrabalken 6 kap. 1 § om att grundläggande behov ska förstås med barns rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Genom denna komplettering redogör man för att det på så vis ska tydliggöras att barn som växer upp i en familj där det förekommer kriminalitet, i fler fall ska kunna bli föremål för omhändertagande enligt LVU. Rädda Barnen tillstyrker förslaget med reservation för önskemål om ytterligare förtydliganden kring vad rekvisitetet innebär.

Förslaget om att innefatta barn som växer upp i familjer där det förekommer kriminalitet i rekvisit för omhändertagande enligt LVU bygger på delbetänkandet SOU 2025:38. Där görs bedömningen att de barn som växer upp i kriminalitet och lever med så stora risker att de är i behov av vård enligt LVU, inte får det. Rädda Barnen ifrågasätter inte den bedömningen, och ser det som positivt med tydliggörandet att uppväxt i en familj där det förekommer allvarlig kriminalitet kan innebära behov av vård enligt LVU. Däremot bedömer Rädda Barnen det som särskilt viktigt, som utkastet också redogör för, att det inte ska vara enskilda handlingar hos föräldrar som ska vara avgörande. Denna grund för vård, ska bedömas likt de andra rekvisiten för brister i omsorgen - där fokus är på risken och konsekvensen för barnet - snarare än enskilda faktorer och handlingar hos en förälder. För många barn som växer upp i familjer där det förekommer kriminalitet, eller andra brister i omsorgen, är det bästa för barnet att vara kvar i familjen. Det är först när socialnämnden kan påvisa att risken är så stor att barnet utveckling skadas, samt att vård enligt LVU är det bästa för att tillgodose det enskilda barnets behov, som LVU ska vara tillämpligt.

Just kring detta nya rekvisit gällande kriminalitet i familjen bedöms detta tydliggörande som särskilt viktigt, och Rädda Barnen hade önskat att utkastet var lika tydligt i detta resonemang som i SOU 2025:38. Detta då den politiska debatten kring familjer där det förekommer kriminalitet har skapat en diskurs gällande LVU där det snarare ses som ett kriminalpolitiskt verktyg och ett "straff" mot föräldrar, att deras barn ska tvångsomhändertas, snarare än att LVU är en skyddslagstiftning som bygger på barns behov och rättigheter. Därmed blir det särskilt viktigt med denna typ av tydliggöranden i förarbeten och kommande proposition.

Ett nytt rekvisit: "negativ social kontroll"

Utkastet föreslår även negativ social kontroll som ett nytt rekvisit för omhändertagande enligt LVU. Syftet med rekvisitet är att det ska kunna tydliggöra att fler barn som växer upp med hedersrelaterat våld och förtryck, ska kunna vara föremål för omhändertagande enligt LVU. Även här bygger förslaget på bedömningen i SOU 2025:38 att det idag finns barn som har ett vårdbehov enligt LVU, på grund av att de växer upp med hedersrelaterat våld och förtryck, men som inte i tid eller i tillräcklig utsträckning får sådan vård.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget, men önskar även här ett ökad förtydligande kring begreppet negativ social kontroll för att möjliggöra korrekta bedömningar kring när vård enligt LVU kan vara tillämplig. I SOU 2025:38 återfinns följande definition:

"Med negativ social kontroll avses påtryckningar, kontroll, hot eller tvång som systematiskt begränsar ett barns livsutrymme, eller vid upprepade tillfällen hindrar barnet att göra självständiga val om sitt liv och sin framtid. Den negativa sociala kontrollen ska förstås som en begränsning av ett barns rätt till utveckling och den rätt ett barn har till delaktighet och självbestämmande i takt med stigande ålder och mognad i enlighet med föräldrabalken och barnkonventionen."

Rädda Barnen hade önskat att denna definition återfanns i utkastet ihop med förslaget om det nya rekvisitet.

Rädda Barnen hade även önskat att det tydliggjorts i förarbetena att även omvändelseförsök för barn som identifierar sig som hbtq+ är en del av negativ social kontroll. Detta då flera myndighetsrapporter visar på utsattheten för omvändelseförsök hos denna målgrupp och riskerna det medför⁴.

7.2.2 Eget beteende

Utkastet föreslår att det ska införas i rekvisitet för omhändertagande utifrån eget beteende att "Psyksiska besvär eller psykiatriska tillstånd utesluter inte ett omhändertagande för vård." Rädda Barnen avstyrker förslaget.

Rädda Barnen ser stora risker med förslaget och att ansvaret för barns psykiatriska besvär och tillstånd alltmer hamnar hos kommunerna snarare än hos regionerna – som är den instans som bäst bör kunna ge barn erforderlig vård och behandling.

Även om förslaget inte innebär att kommuner ska ta över behandlingsansvar för psykiatriska tillstånd ser ändå Rädda Barnen risker att så kan bli fallet. Det är idag en komplex gränsdragningsproblematik mellan psykiatriska tillstånd och psykosocial problematik, och många barn som vårdas enligt 3 § LVU idag har ofta en kombination av båda. Exempelvis har en stor majoritet av de barn som vårdas på SiS en neuropsykiatrisk diagnos, eller symptom som uppfyller diagnoskriterierna.⁵ En rapport från MR-institutet⁶ lyfter att andelen barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar på SiS kraftigt har ökat och att SiS verksamhet inte är anpassad för att ge dessa barn vård och stöd.

⁴ MUCF (2022), Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige.

⁵ [Kartläggning bland barn och unga inom SiS visar på omfattande psykiatriska vårdbehov - SiS - Statens institutionsstyrelse](#)

⁶ [Låsta statliga ungdomshem – vår tids institutioner för barn och unga med funktionsnedsättning?](#)

Flera rapporter, exempelvis Rädda Barnens rapport Mellan Stolarna⁷ visar på hur en stor del av barn i samhällets vård får sämre tillgång till barnpsykiatrisk vård och behandling, i jämförelse med barn som bor hemma.

Rädda Barnen kan konstatera att det ofta sker omhändertaganden enligt LVU där barn har normbrytande beteenden, exempelvis kopplat till kriminalitet, men där det normbrytande beteendet ofta kan ligga till grund för ett obehandlat psykiatriskt problem. I och med begränsade möjligheter för barnpsykiatrisk vård och behandling samt anpassat stöd och vård för barn med funktionshinder inom LVU-vården så leder detta till att den vården barnet får inte är anpassad för barnets behov och de grundläggande orsakerna till det normbrytande beteendet.

Det finns idag stora utmaningar i samverkan mellan kommuner och regioner kring barn som har ett såväl psykosocialt- som psykiatrisk- eller neuropsykiatriskt behandlingsbehov. Rädda Barnen är dock av övertygelsen att en lösning på detta inte är att utöka möjligheterna för att omhänderta fler av dessa barn enligt LVU. Socialnämnden kan inte ta ansvar för obehandlade psykiatriska tillstånd hos barn - då det sällan svarar på barnets faktiska vårdbehov.

Även om det inte behöver utesluta vård så kan grunden för vård enligt LVU inte utgöras av en neuropsykiatrisk, eller psykiatrisk diagnos. Grunden för vård bör, som utkastet också redogör för, utgöras av risker för att barns utveckling och hälsa skadas, samt att vård enligt LVU är det bästa alternativet för att tillgodose barnets behov av vård och skydd.

Rädda Barnen anser också i dessa fall att det hade varit önskvärt att kunna göra en helhetssyn på grunder inom såväl hemmiljö som beteende, där en stor aspekt handlar om vilken omsorg och stöd barnet får i sin hemmiljö kopplat till en eventuell diagnos och funktionshinder. Se vidare resonemang om detta i 7.3.

Slutligen vill Rädda Barnen lyfta att, oavsett om grunderna för vård enligt utkastets förslag eller inte så är det en stor majoritet av barn som vårdas enligt LVU som har en psykiatrisk eller neuropsykiatrisk diagnos. Rädda Barnen hade önskat att mer görs för att säkerställa att dessa barn får erforderlig vård och behandling. Flera förslag kring denna fråga återfinns i SOU 2023:66, om bland annat ansvaret för vård under placering. Rädda Barnen önskar att dessa förslag snarast ska beredas och lyftas fram som viktiga steg i reformeringen av den sociala barnavården.

7.3 En sammantagen bedömning av flera rekvisit

Utkastet föreslår möjligheten att göra en sammantagen bedömning av flera rekvisit kopplat till exempelvis hemsituationen eller barns beteende. På så sätt ska det gå att göra en sammantagen bedömning av flera riskfaktorer som tillsammans kan leda till ett vårdbehov enligt LVU.

⁷ [Mellan Stolarna: Barn som har Utsatts för Våld och inte får Hjälp att må bra igen – ett Dubbelt Svek | Save the Children's Resource Centre](#)

Rädda Barnen tillstyrker förslaget delvis. Det är positivt att tydliggöra möjligheten att göra en sammantagen bedömning utifrån flera rekvisit. Däremot hade Rädda Barnen önskat en möjlighet att göra en sammantagen bedömning på både grunderna i hemförhållanden och beteende. Det hade varit önskvärt att det förtydligas att det går att anamma denna helhetssyn, där barns beteende behöver kunna ställas mot föräldrars omsorgsförmåga. Om exempelvis ett barn med ett skadligt bruk av droger är i behov av tvångsvård torde exempelvis vara avhängt av föräldrarnas omsorgsförmåga att se till att barnet kan tillgodoses vård och behandling. Detta är även något som föreslås i SOU 2025:38.

8 Stärkt trygghet och stabilitet för familjehemsplacerade barn

8.1 Omhändertagande för vård på grund av anknytning

Utkastet föreslår en ny grund för vård i LVU. Förslaget innebär att barn ska kunna omhändertas på grund av anknytning till sitt familjehem, om andra förutsättningar för vård enligt LVU har upphört och det bedöms vara till barnets bästa att vara kvar i familjehemmet och att det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa och utveckling skadas om placeringen i familjehemmet upphör.

Rädda Barnen har under lång tid lyft behovet av en sådan lagstiftning, där barnets bästa blir ett självständigt rekvisit vid upphörande av LVU. Rädda Barnen välkomnar därför ansatsen att få till en sådant rekvisit i LVU.

Frågan är dock komplex och det finns flera frågetecken och aspekter att lyfta och analysera för att få fram en fungerande ordning för denna reglering. Rädda Barnen anser att utkastet inte presenterar ett tillräckligt genomarbetat förslag och det finns fortfarande en rad oklarheter och frågetecken kring regleringen som behöver förtydligas innan Rädda Barnen kan tillstyrka förslaget. Därmed kan Rädda Barnen i nuläget varken tillstyrka eller avstyrka förslaget i sin helhet. Det finns delar i förslaget, som Rädda Barnen avstyrker, och andra delar som Rädda Barnen tillstyrker, men för att Rädda Barnen ska kunna tillstyrka att en ny grund för omhändertagande införs så behöver en vidare analys och bearbetning göras av förslagen, se vidare utveckling nedan.

Följande områden hade Rädda Barnen önskat förtydliganden kring:

Återföreningsprincipen

Rädda Barnen hade önskat en tydligare analys kring hur den nya grunden förhåller sig till återföreningsprincipen. Det framgår i utkastet att återföreningsprincipen fortsatt ska gälla, men det redogörs inte vidare hur barnets anknytning till familjehemmet ska bedömas i relation till familjehemmet.

Vårdplan och övervägande av vård

Den nya paragrafen föreslås vara tillämplig när det inte längre finns några andra grunder för vård enligt LVU, vilket bör innebära att målen i vårdplanen är uppfyllda. Hur ska målsättningen och planeringen för vård fortsatt se ut vid omhändertagande enligt denna nya grund, och hur ska övervägandena för vårdbehov göras? Vilket utrymme till förändring ska det finnas för att

komma till ett annan bedömning längre fram? Om exempelvis beslut fattas om omhändertagande av vård utifrån anknytning, ska det som krävs för att vården upphör då vara att anknytningen och barnets relation till familjehemmet förändrats till det sämre? Dessa frågor är svåra och komplexa och det bör finnas tydliga redogörelser för detta.

Relationen till ursprungsfamiljen/vårdnadshavare

När det inte heller finns kvar några mål i vårdplanen kopplat till hemmet, skall det då fortsatt inte längre finnas utrymme för ett förändringsarbete eller föräldrastödande arbete för ursprungsfamiljen? Hur ska socialnämndens kontakt med föräldrar se ut och hur ska möjligheten till förändringsarbete se ut när det inte finns några grunder för vård kopplat till föräldrarnas omsorgsförmåga?

Prognos för fortsatt placering i familjehem och vårdnadsöverflytt

Rädda Barnen hade önskat en tydligare reglering för att säkerställa att barnet, i den mån det går, får en fortsatt kontinuitet och trygghet i sin nuvarande familjehemsplacering, enligt denna nya grund för vård. Exempelvis så bör en tydlig prognos göras kopplat till möjligheten och förutsättningarna för barnet att bo kvar i det aktuella familjehemmet. En gedigen utredning och bedömning kring detta bör ingå i en ansökan om vård enligt denna placeringsform.

Rädda Barnen har många gånger erfarit hur barn, som i många år varit placerade i samma familjehem, plötsligt behövt flytta, av anledningar som sällan utgår från barnets behov eller önskan, utan snarare familjehemmets eller socialnämndens förändrade förutsättningar. Denna typ av reglering hade varit viktig för att säkerställa att så inte blir fallet för barn som ska omhändertas på grund av anknytning till familjehemmet. Om placeringen plötsligt hade behövt upphöra så skulle denna omhändertagande form bli verkningslös och inte längre utgå från barnets bästa.

Rädda Barnen anser även att det endast ska kunna vara aktuellt med omhändertagande för vård på grund av anknytning om det finns en tydlig, i nära tid anstånde, planering för att vårdnaden ska flyttas över till familjehemmet. Här behövs ökade förutsättningar för att säkerställa möjlighet för vårdnadsöverflytt i fler fall, vilket Rädda Barnen utvecklar i kapitel 14.

Sammantaget ser Rädda Barnen ett behov av den föreslagna omhändertagandeformen. Rädda Barnen vill dock understryka att detta är en lagstiftning som endast bör användas i undantagsfall, där barn under en stor majoritet av sin uppväxt bott i ett familjehem, rotat sig där, och där det tydligt bedöms vara för barnets bästa och enligt barnets önskan att fortsätta bo kvar där, och det samtidigt finns en prognos att det är till barnets bästa att bo kvar i samma familjehem under hela sin uppväxt, och där det samtidigt finns en konkret planering för vårdnadsöverflytt.

Vid ett mer tillfälligt behov av att avvakta med att placering upphör anser även Rädda Barnen att det bör finnas kvar en möjlighet för att använda sig av ett flyttningsförbud även för barn som vårdas utifrån brister i hemmiljön – se även kapitel 16.

Omhändertagande för vård på grund av anknytning mot barnets vilja

Utkastet föreslår att omhändertagande för vård på grund av anknytning ska kunna ges mot barnets uttryckliga vilja. Rädda Barnen avstyrker förslaget.

Vård enligt LVU, där det finns ett vårdbehov enligt de nuvarande grunderna, kan ofta vara tillämplig trots barnets önskan att exempelvis flytta hem till sina föräldrar, även om barnets inställning givetvis ska lyftas fram och tas i beaktande. Däremot har Rädda Barnen svårt att se exempel på hur det kan vara till barnets bästa att denna typ av omhändertagande sker mot barnets vilja. Alltså att det sker ett omhändertagande på grund av barnets bästa och barnets anknytning till familjehemmet, där det saknas övriga vårdbehov, samt att omhändertagandet sker mot barnets vilja.

8.2 Omständigheter att särskilt beakta vid prövningen av om omhändertagandet ska fortsätta

I utkastet redogörs för omständigheter som särskilt ska beaktas vid prövningen om omhändertagandet ska fortsätta.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget och ser det som viktigt i ett stöd till rättstillämpningen för denna typ av prövning.

9 Ansökan och beslut om omhändertagande för vård

Kapitel 9.2.1 Vad en ansökan om omhändertagande av vård ska innehålla

I avsnittet avhandlas vad som ligger bakom den föreslagna bestämmelsen i 4 kap. 2 § nya LVU. Rädda Barnen har följande synpunkter på såväl bestämmelsens innehåll och ordval, som vad som framgår i den bakomliggande analysen i detta kapitel.

Med beaktande av portalparagrafen i nya 2 kap. 1 § om att barnets bästa ska vara avgörande vid alla åtgärder enligt lagen, anser Rädda Barnen att det i bestämmelsen i 4 kap. 2 § tydligt ska framgå i ansökan vad socialnämnden anser vara barnets bästa och hur man har kommit fram till det, d.v.s. vad som ligger bakom bedömningen att det är för barnets bästa med ett omhändertagande tvångsvis. De flesta punkter som räknas upp i 4 kap. 2 § bör ingå i en barnets bästa-bedömning, men det framgår inte av vare sig lagtexten eller analysen att vad som anses vara barnets bästa ska vara tydligt.

I punkt 8 framgår att ansökan ska innehålla barnets inställning till behovet av vård och förhållandena i övrigt. Rädda Barnen anser att detta bör formuleras om så att det bättre stämmer överens med formuleringen i den nya bestämmelsen i 2 kap. 2 § om att barnet ska ges möjlighet att föra fram sina åsikter och få dessa beaktade. Förslagsvis kan punkt 8 formuleras om till något i stil med "om barnet fört fram sina åsikter under utredningen och hur dessa har beaktats", istället för "barnets inställning" som det står nu. I kapitel 6.3 i utkastet till lagrådsremiss förklaras varför regeringen har valt att bort den skrivning om att barnets inställning ska utvärderas om inte barnet själv medverkar i utredningen, utifrån rättighetsperspektivet. Det finns således inte längre ett tydligt krav i lagstiftningen om att ta reda på barnets inställning, enbart dess åsikter. Som tidigare nämnts (se kommentar på kapitel 6.2) kan detta ingå i en barnets bästa-bedömning, men det bör inte framgå av lagtexten. Att då i denna lagtext ha en koppling till inställning i stället för åsikt, riskerar att bli förvirrande för rättstillämparen.

Samma påpekande som här gäller även för den föreslagna bestämmelsen i 12 kapitlet 3 §, som reglerar vad ansökan om flyttningsförbud ska innehålla (se fler kommentarer om flyttningsförbud nedan).

11 Vårdens genomförande

11.2 Inledandet av vården

Utkastet föreslår att det i vissa fall ska bli möjligt att inleda vård enligt LVU i hemmet, hos en vårdnadshavare, till skillnad från nuvarande reglering.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget. Rädda Barnen delar utkastets bedömning och resonemang om att huvudregeln ska vara att vård enligt LVU inleds utanför hemmet men att det kan finnas fall där det är till barnets bästa att vården inleds i hemmet, så som lyfts i både SOU 2025:38 samt 2023:66.

11.5 Umgänge

Utkastet föreslår att socialnämndens ansvar för umgänge ska utvidgas till att även omfatta syskon och andra närstående till barnet. Det föreslås vidare att uttrycket "behov av umgänge" ska ersättas med "ges möjlighet till" för att bättre spegla barnets önskemål och vilja.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget. Det är positivt att det tydliggörs att barn kan ha flera i sitt nätverk, utöver vårdnadshavare, som är viktiga för dem och som socialnämnden har ansvar för utifrån umgänge. Rädda Barnen vill däremot lyfta att det idag finns brister i socialnämndernas handläggning av frågor som rör umgänge för barn som vårdas enligt LVU, och särskilt i frågor som rör umgängesbegränsning och att reglering kring umgänge ofta föregås utan en prövning av barnets bästa, vilket bland annat JO konstaterat i granskningar⁸. Det är därmed av vikt att regeringen noga följer socialnämndernas arbete med barn i samhällsvård och umgänge för att säkerställa att lagstiftningen även i praktiken utgår från barnets bästa i frågor som rör umgänge och umgängesbegränsning.

13 Socialnämndens ansvar att följa, överväga och pröva vården

Utkastet föreslår att regleringen kring hur socialnämnden ska följa, överväga och pröva vården, i stort sett lämnas oberörd, men med tillägget att det även ska gälla barn som vårdas utifrån omhändertagande utifrån anknytning.

Som nämnts under kapitel 8 så ser Rädda Barnen här flera oklarheter kring hur detta ska omsättas i praktiken kring denna nya grund för omhändertagande. Då omhändertagande på grund av anknytning ska vara tillämpligt när vårdplanen är uppfylld, så uppstår en stor otydlighet kring vad i vården som ska övervägas, och hur vårdplanen revideras.

⁸ [JO-beslut](#)

15 Upphörande av omhändertagande för vård

15.2 En begäran om att omhändertagandet ska upphöra kan i vissa fall avvisas

Utkastet föreslår att en begäran om att vården ska upphöra i vissa fall ska kunna avvisas. Detta gäller om begäran kommer in till socialnämnden inom sex månader från det att socialnämndens eller rättens beslut i fråga om omhändertagandet har fått laga kraft.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget och delar utkastets bedömning att detta kan bidra till att skapa viss ökad trygghet och kontinuitet för barnet genom att förebygga uppkomsten av hemtagningsbegäranden som kommer direkt efter varandra, vilket innebär en kontinuerlig utrednings- och domstolsprocess för barnet i fråga.

Rädda Barnen bedömer att sex månader är en bra avvägning utifrån möjligheten att ge viss ökad trygghet för barn, men samtidigt upprätthålla möjligheten för vårdnadshavare att ansöka om att vården ska upphöra.

16 Flyttningsförbud

Utkastet föreslår att bestämmelser om flyttningsförbud ska flyttas över i den nya lagen, men inte längre gälla barn som vårdas utifrån missförhållanden i hemmet – utan där ska istället omhändertagande för vård på grund av anknytning vara tillämpligt. Det bedöms i utkastet som olämpligt att ha kvar båda bestämmelserna för barn som vårdas för denna grund.

Rädda Barnen avstyrker förslaget, och anser att flyttningsförbud här även kan ha ett tydligt syfte. Så som Rädda Barnen redogör för i kapitel 8, anser vi att omhändertagande på grund av anknytning endast bör vara tillämpligt i fall där det finns en långsiktig prognos för fortsatt stadigvarande vård, och med planering för vårdnadsöverflytt.

Det finns flera fall vid upphörande av vård enligt LVU utifrån brister i hemmiljön, där det finns en påtaglig risk för att barns hälsa och utveckling skadas av att omedelbart flytta hem till sina föräldrar - men där det inte nödvändigtvis behöver finnas en långsiktig prognos för fortsatt stadigvarande vård.

Därmed bedöms det fortsatt finnas behov av att ha kvar flyttningsförbud även för denna placeringsgrund. Detta bygger dock på de önskemål om korrigeringar och förtydliganden som Rädda Barnen lyft i kapitel 8 gällande omhändertagande för vård på grund av anknytning, och att lagstiftningen anpassas därefter.

21 Offentligt biträde och ställföreträdare

21.3 Förstärkt möjlighet för barn att få offentligt biträde och ställföreträdare

Utkastet föreslår att det ska förtydligas att även ett barn som är under 15 år får ansöka om att ett offentligt biträde ska förordnas för hen i de ärenden och mål som ger rätt till offentligt biträde.

Rädda Barnen tillstyrker förslaget men önskar även ett tillägg kring att det med ett sådant förtydligande även bör tillfalla ett ansvar på socialnämnden att vid alla de aktuella besluten också informera barn gällande rätten att ansöka om offentligt biträde, samt försäkra sig om att barnet förstått.

26 En ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården

Som nämnts ovan i kapitel 5 avstyrker Rädda Barnen att det införs en ny lag om de särskilda befogenheterna inom den statliga barn- och ungdomsvården.

Rädda Barnen vill återigen lyfta den oro över de missförhållanden som såväl Rädda Barnen som andra barnrättsorganisationer, JO, IVO och andra aktörer lyft i förhållande till SiS användande av särskilda befogenheter, i synnerhet användandet av avskiljningar. Det har framkommit flera rapporter om hur avskiljningar används i strid med lagens rekvisit, samt användandet av våld mot barn i samband med avskiljning, samt att antalet avskiljningar dessutom ökat de senaste åren. Rädda Barnen och andra aktörer har även lyft att en stor del av användandet av de särskilda befogenheterna hade kunnat undvikas om det funnits personal med rätt kompetens, ändamålsenliga lokaler samt en god bemanning.

Det pågår just nu en utredning som syftar till att reformera den statliga barn- och ungdomsvården och höja kvaliteten i vården. Rädda Barnen hade önskat att även de särskilda befogenheterna hade utretts inom ramen för denna utredning. Med tanke på de allvarliga missförhållanden som rapporteras under lång tid anser Rädda Barnen även att användandet av avskiljningar även förbjuds på SiS. Detta ligger även i linje med rekommendationer från FN:s barnrättskommitté från 2023.⁹

Kapitel 26.10.2 Offentligt biträde ska förordnas även för barn som har fyllt 15 år och för unga

Rädda Barnen tillstyrker delvis förslaget. Rädda Barnen anser dock att förslaget i utkastet till lagrådsremiss är för begränsat och hade i stället önskat en reglering likt det förslag som fanns i SOU 2023:40, nämligen att barn över 15 år ska få rätt till offentligt biträde vid överklagan av *alla* särskilda befogenheter. Rädda Barnen anser vidare att barn som är placerade på statliga ungdomshem utifrån lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU) också ska ha rätt till offentligt biträde vid överklagan av särskilda befogenheter.

⁹ FN:s barnrättskommitté (2023), Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport, CRC/C/SWE/CO/6-7, para. 23.

Barn placerade utifrån LVU

Som förs fram i SOU 2023:40, så har det under lång tid framkommit uppgifter i rapporter och granskningar av SiS att barn utsätts för olika former av övergrepp i samband med verkställandet av särskilda befogenheter, samt att befogenheter verkställs på ett sätt som blir skrämmande och obehagligt för barn. Barn kan i en situation av genomförande av särskilda befogenheter också ha svårt att uppfatta den information som ges, inklusive rätten att överklaga. Detta gäller inte enbart vid befogenheter som innebär ingrepp i rörelsefriheten, utan även andra integritetskränkande befogenheter, såsom kroppsvisitationer eller rumsvisitation.

Att överklaga ett myndighetsbeslut är något som inte är lätt, även för en vuxen. Att förvänta sig att ett barn ska klara av detta själv, även om barnet är över 15 år och processbehörig, är inte realistiskt. Barnet kommer att behöva hjälp och stöd i denna process, för att vara säker på att barnets åsikter om beslutet förs fram korrekt och att all formalia är uppfylld för att domstol ska kunna bedöma överklagandet.

Att luta sig mot att personalen på boendet ska hjälpa barnet med detta är inte tillräckligt. Rädda Barnen anser inte att det är en lämplig ordning att barn ska ta hjälp av personal för att överklaga beslut som samma personal har fattat. Detta sätter barnet i en svår situation. Det kan också vara så att den personal som barnet ber om hjälp inte har rätt kompetens att överklaga beslutet, vilket gör att barnets rättssäkerhet inte blir säkrad.

Rädda Barnen önskar att alla barn i samhällets vård ska ha tillgång till oberoende barnombud för stöd i olika frågor, inklusive denna. Ett oberoende barnombud ska dock, enligt förordning och förarbeten, inte agera som ett juridiskt ombud, utan enbart vara ett stöd och en lots för barnet i dess kontakter med myndigheter. Det är därför inte lämpligt att lägga ansvaret för att ge stöd vid överklagande på ett oberoende barnombud.

Om inte barn får tillgång till offentligt biträde, anser Rädda Barnen att det är en lämpligare ordning att ansvaret för att ge information och hjälp vid överklaganden av beslut läggs på socialnämnden och barnets ansvarige socialsekreterare, och att barnet ska ha rätt att få samtala med sin socialsekreterare kort inpå användandet av en särskild befogenhet.

Barn placerade utifrån lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU)

Rädda Barnen anser att även barn som är placerade på statliga ungdomshem utifrån LSU ska ha rätt till juridiskt ombud vid överklagan av beslut om de särskilda befogenheterna, och då alla befogenheter, inte enbart de som begränsar barnets rörelsefrihet.

Rädda Barnen baserar detta utifrån principen om icke-diskriminering (artikel 2), rätten till biträde vid frihetsberövande (artikel 37) samt syftet med barnkonventionen och dess barnsyn.

Rädda Barnen delar inte den tolkning av barnkonventionen som förs fram i utkastet till lagrådsremiss. Rädda Barnen vill här understryka att Barnkonventionsutredningen (SOU 2020:63) har vissa brister i sina analyser, som beror på att uppdraget var att analysera hur svensk lagstiftning stämde överens med barnkonventionen utifrån varje enskild artikel. Det som då inte analyserades är hur vissa lagar eller enskilda bestämmelser stämmer överens med

barnkonventionen utifrån ett helhetsperspektiv, och i synnerhet med barnkonventionens syfte. Detta framgår också i ett särskilt yttrande i utredningen. ²

Artikel 40.2.b (iii), som hänvisas till i utkastet till lagrådsremiss, reglerar rätten till biträde när ett barn misstänks för ett brott och ska prövas i domstol samt vid överprövning. Det reglerar inte förhållanden som kommer efter att barnet har dömts och börjat avtjäna sitt straff.

I dessa fall blir punkt 1 av artikel 40 tillämplig, där det framgår att barn som dömts för brott ska behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde. Även alla andra rättigheter i konventionen kan bli tillämpliga, beroende på vad det handlar om. När det gäller just användningen av särskilda befogenheter, torde artikel 37 c och d bli tillämplig. Dels ska varje frihetsberövat barn behandlas humant och på ett sätt som beaktar behoven hos en person i dess ålder, dels har barnet rätt till ett juridiskt biträde vid frihetsberövande.

När ett barn döms till sluten ungdomsvård, innebär det i sig ett frihetsberövande. Men, när den slutna ungdomsvården avtjänas på ungdomshemmet har barnet en viss rörelsefrihet, tex att röra sig på avdelningen, vistas i gemensamma lokaler mm. Om barnet då blir föremål för en särskild befogenhet, exempelvis avskiljning eller vårdas i enskildhet, inskränks barnets rörelsefrihet helt och barnet blir då utsatt för ett frihetsberövande inom det pågående frihetsberövandet. I dessa fall är därmed artikel 37 c tillämplig, på samma sätt som för barn som är placerade enligt LVU. Detta innebär att även dessa barn ska ha rätt till ett offentligt biträde när de ska överklaga frihetsberövandet.

Rädda Barnen vill också påminna om att inget barn får diskrimineras i tillgången till sina rättigheter (artikel 2). Barn i liknande situationer ska ha samma rättigheter, annars är det en otillåten diskriminering enligt barnkonventionen. Att ge en grupp barn rätt till offentligt biträde vid en viss situation, men inte en annan, är således diskriminering.

Slutligen ställer sig Rädda Barnen starkt frågande till det resonemang som förs i utkastet till lagrådsremiss om att det inte bör införas någon rätt till ombud för dessa barn, då slutna ungdomsvård kommer att upphöra, även om barn kommer att fortsätta avtjäna detta straff åtminstone fram till 2030. För det första har inte riksdagen ännu röstat om ansvaret för barn som begått brott ska föras över till Kriminalvården. Oavsett om så hade skett, så innebär förändringen att barn som döms för brott innan den 1 juli 2026 kommer att vara kvar och avtjäna slutna ungdomsvård inom SIS regi. Även dessa barn behöver få sina rättigheter tillgodosedda under denna tid, vilket innebär en rätt till ombud för att kunna överklaga de särskilda befogenheter som används. Rädda Barnen anser att detta även måste införas vid de nya barnfängelserna.

Stockholm 2026-01-19

Sara Damberg
Sverigechef, Rädda Barnen